Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Aan de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie
de minister van Werk en Participatie
de minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport
de minister van Justitie en Veiligheid

Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 XP Den Haag
www.rcgog.nl

Datum 10 november 2026
Betreft Eindadvies

Onze referentie
67010621

Excellenties,

Na vierenhalf jaar komt er een einde aan mijn mandaat als Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. In dit laatste advies neem ik u graag mee in wat ik heb willen bereiken, wat ik heb gedaan, en welke resultaten dat heeft opgeleverd.

Ook adviseer ik u, als verantwoordelijke bewindspersonen, over vervolgstappen die in mijn ogen belangrijk zijn. Ik beperk mij hier tot wat er nodig is om activiteiten die ik heb opgezet goed te continueren waar nodig. Over de aanpak in het algemeen deed ik u in de afgelopen jaren al veel aanbevelingen (zie §6.1), waarvan ik hoop dat u die – voor zover u dat niet al gedaan heeft – op zult volgen.

Ik hoop vooral dat het vuurtje dat we in de samenleving hebben aangewakkerd niet uitdooft – en dat u zich daarvoor verantwoordelijk zult blijven voelen. Een goede aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld is namelijk nog steeds broodnodig.

1. Inleiding: de aanleiding

In de nasleep van de #BOOS-aflevering over The Voice of Holland[1] vond het kabinet Rutte IV het nodig om de samenleving actief te gaan betrekken bij het bestrijden van seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het besloot in te zetten op een cultuurverandering. Daarom startte het kabinet het interdepartementaal Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (hierna: Actieprogramma).

[1] BOOS: This is the voice. 20 januari 2022.

Naast het Actieprogramma ben ik in 2022 als Regeringscommissaris ingesteld met als taken:[2]

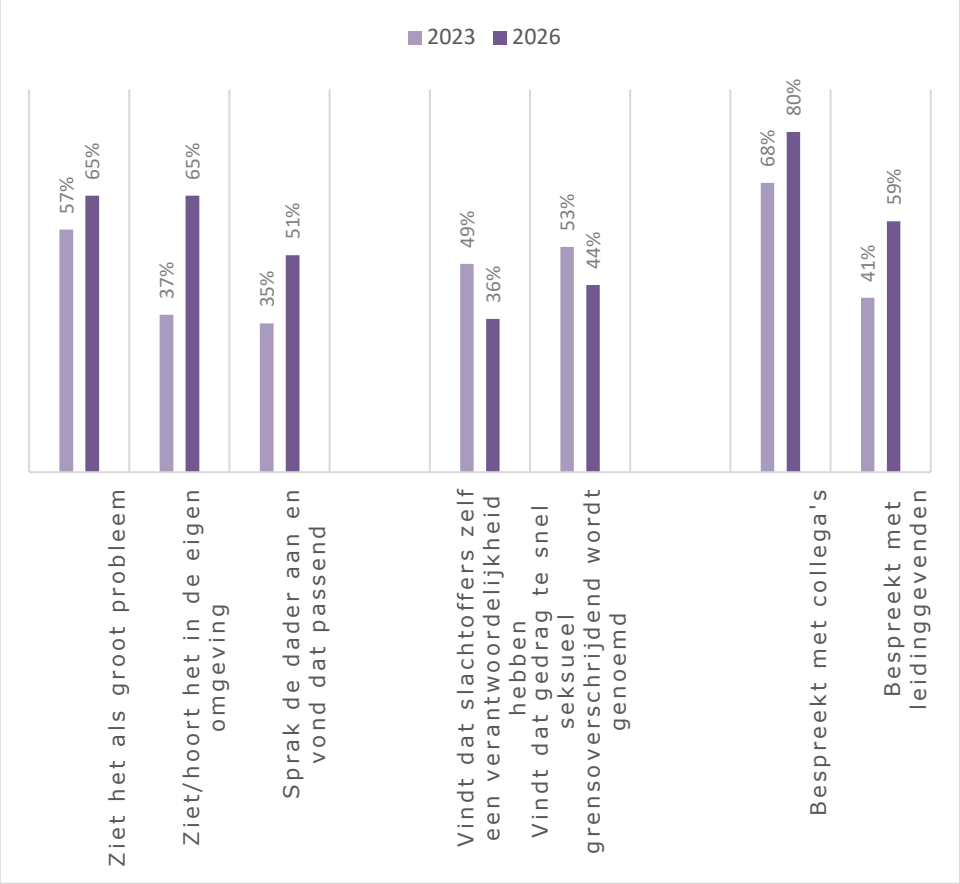
- gevraagd en ongevraagd het kabinet adviseren over de totstandkoming en uitvoering van de integrale en gecoördineerde aanpak;
- een herkenbaar, onafhankelijk en toegankelijk boegbeeld zijn van de cultuurverandering die in de samenleving plaats moet vinden;
- het maatschappelijk debat en dialoog initiëren en initiatieven op dit terrein stimuleren;
- daar waar nodig ondersteunen bij de totstandkoming en uitvoering van het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld;
- een signaleringsfunctie vervullen.

We waren er ons van het begin af aan van bewust dat het in drie jaar niet zou lukken om een cultuurverandering te bewerkstelligen. Met het toenmalige kabinet Rutte IV was in 2023 dan ook de insteek om nogmaals met de oorspronkelijke duur te verlengen. Vanwege het voortijdig einde van dat kabinet is dat uiteindelijk anderhalf jaar geworden, tot nu.

Mijn belangrijkste doel voor de beperkte tijd was daarom om vanuit een maatschappelijk gesprek een cultuur- en gedragsverandering te bewerkstelligen. Dat maatschappelijk gesprek is zeker op gang gekomen en de eerste stappen naar cultuur- en gedragsverandering zijn gezet.

De houding in de samenleving ten opzichte van seksueel grensoverschrijdend gedrag is duidelijk veranderd (zie Figuur 1). Mensen zien het steeds meer als een maatschappelijk probleem waarvoor iedereen verantwoordelijkheid draagt. Er is meer herkenning van dit type gedrag, meer bewustwording in de eigen omgeving en minder weerstand tegen het onderwerp. Ook komen omstanders vaker in actie, bijvoorbeeld door te vragen of iemand oké is of door een dader aan te spreken. De grootste vooruitgang is zichtbaar op de werkvloer, waar seksueel grensoverschrijdend gedrag nu vaker wordt besproken en vaker concrete afspraken worden gemaakt. Dit in combinatie met het gegroeide verantwoordelijkheidsbesef van mannen -in 2025 vond 57% van de mannen dat ze een rol hadden, in 2026 68%- biedt een hoopvol perspectief. De ontwikkeling is echter vrij recent en daarmee ook broos.

[2] Instellingsbesluit Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, 30 maart 2022 en aangepast op 12 juli 2024.

Figuur 1. Veranderingen in opvattingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen beginmeting in 2023 en 2026 (in procenten).[3] [4]

Dit sluit aan bij onze aanpak die zich zeker in de eerste periode sterk heeft gericht op de werkvloer. Immers, waar je op het werk over spreekt neem je ook mee naar huis. Tegelijk blijft het gesprek over seksueel grensoverschrijdend gedrag in sommige situaties lastig, vooral wanneer het onderwerp persoonlijk wordt.

Ik heb van het begin af aan het onderwerp niet als een 'probleem van vrouwen' willen benaderen, maar als een samenlevingsprobleem. Ik heb er daarom vanaf het eerste moment voor gekozen om ook mannen te betrekken bij mijn aanpak. Dit met als doel dat zij zich zouden uitspreken tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en bondgenoot zouden zijn op weg naar een cultuurverandering. In de eerste periode heb ik veel accent gelegd op de bewustwording in de hele samenleving over het grote aantal mensen dat te maken heeft met seksueel grensoverschrijdend gedrag of geweld. Maar liefst de helft van de vrouwen en een vijfde van de mannen maakt fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag of geweld op enig moment mee.[5] Lhbtiq+-mensen zijn extra kwetsbaar: in 2024 maakten bijvoorbeeld 1 op de 3 non-binaire personen, 1 op de 3 biseksuele vrouwen en één op de vier homoseksuele mannen

[3] Rijksoverheid (2023). Onderzoek seksueel grensoverschrijdend gedrag.
[4] Rijksoverheid (2026). Monitor seksueel grensoverschrijdend gedrag: 3-meting.
[5] Rutgers (2017). Seksuele gezondheid in Nederland, 2017

een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag mee.[6] Dergelijk leed moet niet steeds achteraf hersteld, maar vooral vooraf voorkomen worden.

Mijn doel was steeds om de samenleving in beweging te krijgen. Het is mijn stellige overtuiging dat seksueel grensoverschrijdend gedrag zó verankerd is in onze samenleving, zo onderdeel van structurele, ingesleten patronen, dat we het alleen effectief en duurzaam kunnen tegengegaan door die patronen te adresseren.

Iedereen kan een bijdrage leveren aan de cultuurverandering. Er zal uiteindelijk veel minder schade zijn wanneer een slachtoffer meteen geloofd wordt en liefdevolle ondersteuning ontvangt in plaats van kritische vragen. Of wanneer iedereen meteen, bij de eerste seksistische opmerking of ongepaste aanraking, wordt aangesproken in plaats van getolereerd of zelfs aangemoedigd wordt.

2. Wat hebben we bereikt?

Voor het op gang brengen van de cultuurverandering heb ik drie pijlers centraal gezet:

- de **omgangscultuur**: het geheel van patronen van gedrag, normen, waarden en beelden die binnen een bepaalde groep gedeeld worden;
- de **organisatiestructuur**: de wijze waarop de organisatie is ingericht en de afspraken of werkwijzen die risicofactoren vormen voor seksueel grensoverschrijdend gedrag in de organisatie;
- het **ondersteunend systeem**: het geheel van maatregelen gericht op de preventie en aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag, zoals een goede opvolging van meldingen.

De drie pijlers ontwierp ik in eerste instantie voor de werkvloer, maar bleken ook nuttig voor het denken over de hele samenleving. Het gaat dan om de omgangsculturen in Nederland, de structurele machtsverschillen en kwetsbaarheden in ons land als structurerende kenmerken, en de hulpverlening en de strafrechtketen als ondersteunend systeem.

In dit hoofdstuk ga ik in op wat ik en mijn team hebben bereikt: achtereenvolgens op de werkvloer, in de zorg, in het maatschappelijk gesprek, in het onderwijs en bij hulpverleningsinstanties.

2.1 De werkvloer

Ik begon, bewust, waar het gesprek dankzij de makers van #BOOS begon: op de werkvloer. Ik wilde het gesprek naar iedere werkvloer brengen, en vatte daarom het idee op om een handreiking te maken voor alle werkgevers in Nederland. Hiervoor werkten ik en mijn team samen met een groep werkgevers, experts en ervaringsdeskundigen. De eerste editie, bewust een prototype zodat we er in de praktijk mee konden oefenen, ging over het adresseren van meldingen. In de tweede, flink uitgebreide, editie[7] lag de nadruk op het bewerkstelligen van een cultuurverandering: exemplarisch voor de verschuiving van reactie naar preventie die we in de hele samenleving moeten maken. We maakten hiervan ook een

[6] Centraal Bureau voor de Statistiek (2024). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag.*

[7] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2024). *Handreiking Cultuurverandering op de werkvloer.*

online tool.[8] Hiermee kan iedere werkgever, ook die in kleinere organisaties, op een toegankelijke manier aan de slag met sociale veiligheid op de werkvloer.

Vervolgens zijn we de gewenste verandering ook zelf in de praktijk gaan brengen, bijvoorbeeld door het opstellen van het Zorgmanifest in co-creatie met zorgprofessionals (zie § 2.2). Daarnaast hebben we, samen met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en werkgevers- en werknemersorganisaties, arbeidsmarktsectoren geholpen om sectorale faciliteiten in te richten en doorvertalingen te maken per sector. Dit is de sectoraanpak geworden. Hierdoor kunnen werkgevers en werknemers nóg gemakkelijker veranderingen bewerkstelligen. Via de aanpak in het mbo hebben we ook stage- en leerwerkplekken bij ons werk betrokken (zie §2.4).

Resultaten op de werkvloer

De handreiking *Cultuurverandering op de werkvloer*[9] is inmiddels breed beschikbaar en bekend, en is uitgegroeid tot een gezaghebbend referentiekader voor de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en sociale veiligheid op de werkvloer. Veel organisaties, sectoren, adviseurs en juristen werken ermee. In intern beleid, sectordocumenten en in rechtszaken wordt bijvoorbeeld naar haar verwezen. Ook het kabinet noemde de handreiking bij de goedkeuring van het ILO-verdrag[10] tegen geweld en intimidatie op het werk. Verder betrekken publieke instellingen, van gemeenten tot de Eerste Kamer, haar bij hun eigen beleid.

Met een sectoraanpak brengen we, samen met de Stichting van de Arbeid en het ministerie van SZW, de handreiking in de praktijk. We ondersteunen werkgevers- en werknemersorganisaties om in hun sector urgentie te creëren, bestuurders te committeren, de eigen risico's in kaart te brengen en een plan te maken. De sector ondersteunt vervolgens de aangesloten bedrijven, die zelf met het onderwerp in hun teams aan de slag gaan. Vooral voor kleinere werkgevers, die dit thema moeilijk op eigen kracht oppakken, is dat belangrijk.

De sectoraanpak loopt inmiddels in veertien arbeidsmarktsectoren. Van horeca, schoonmaak en bouw tot transport en logistiek, de metaal- en elektrotechnische industrie, de luchtvaart en de commerciële sport. Sommige sectoren voeren hun aanpak al uit en werken toe naar borging, andere zijn net gestart met een duidelijk sectoraal commitment. De aanpak heeft geleid tot sectorale campagnes[11], trainingen voor leidinggevenden en medewerkers, sectorale vertrouwenspersonen en informatiepunten, gedragscodes en huisregels, en in een aantal sectoren tot meerjarenplannen voor sociale veiligheid. Ook hebben werkgevers en werknemers zich in sectorale afspraken gecommitteerd aan meerjarige programma's om te komen tot een sociaal veilige werkvloer. Net als de sociale partners maak ik mij grote zorgen dat met het aflopen van mijn

---

[8] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2025). Cultuurverandering op de werkvloer: online tool.

[9] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2025). Cultuurverandering op de werkvloer: online tool.

[10] Een ILO-verdrag is een internationaal verdrag opgesteld door de Internationale Arbeidsorganisatie, een organisatie van de Verenigde Naties gericht op sociale rechtvaardigheid en het beschermen van rechten van werkenden.

[11] In november lanceert de horecabranche de campagne *Écht gezellig!* Die in nauwe samenwerking met de Regeringscommissaris is ontwikkeld. Deze campagne is onderdeel van de aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag die de horecabranche (Koninklijke Horeca Nederland, De Horecabond en CNV) in januari lanceerden.

mandaat in combinatie met het stoppen van de bijdrage aan de Stichting van de Arbeid dit werk stil komt te liggen. Terwijl er zowel binnen de deelnemende sectoren als alle anderen nog veel te doen is.

We hebben een bovensectoraal lerend netwerk georganiseerd waarin de brancheorganisaties, sectorfondsen, sectorinstituten en vakbonden van verschillende sectoren kennis en ervaring met elkaar uitwisselen. In november 2026 leveren we samen met Stichting van de Arbeid bovendien een routekaart op waarmee iedere sector aan de slag kan. Hierin staat informatie over het ontwikkelen van een eigen aanpak sociale veiligheid op basis van praktische bouwstenen.

Een voorbeeld van zo'n bouwsteen is een werkvorm die we hebben ontwikkeld met twee doelen: 1. Het gesprek voeren over omgangsvormen en 2. het opstellen van een gedragscode. Met deze verschillende producten en intensieve begeleiding heb ik op de werkvloer invulling gegeven aan het maatschappelijk gesprek aanjagen en het zelfs te verankeren in de sectoren.

Voor de toekomst

In veel sectoren wordt nog hard gewerkt aan sociale veiligheid, de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en de cultuurverandering die daarbij hoort. Ik adviseer om hier op twee punten mee door te gaan (zie Aanbeveling 1). Het zou ook mooi zijn als de mbo-aanpak (zie §2.4) hierop aansluit, gezien de zeer jonge leeftijd waarop mbo-studenten al als stagiair op de werkvloer komen.

U heeft onlangs van mij een advies ontvangen over veilig persoonsgericht onderzoek. Ik ga ervan uit dat de minister van Justitie en Veiligheid (JenV) deze adviezen ter harte neemt. Zeker gezien de grote maatschappelijke impact van onjuist gevoerd onderzoek, hoop ik dat mijn aanbevelingen duidelijk terug te zien zullen zijn in de herziening van de Wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus.

Een advies over hoe vertrouwenspersonen vrij en deskundig hun cruciale rol kunnen vervullen overhandig ik binnenkort aan de minister van Werk en Participatie. Met dit en een eerder uitgebracht advies hierover hoop ik bij te dragen aan de verankering en de positie van vertrouwenspersonen.

2.2 In de zorg

Iedereen krijgt vroeg of laat met zorg te maken, vaak juist op een moment van kwetsbaarheid. Bovendien is de zorgsector één van de grootste van Nederland qua aantal werknemers. Daarmee heeft de zorg een bijzondere verantwoordelijkheid om seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en aan te pakken. Ik heb partijen daarom extra willen helpen die verantwoordelijkheid te nemen. Dit heb ik, samen met een kerngroep van bevlogen professionals, gedaan door te investeren in de betrokkenheid tot het onderwerp van werkgevers-, werknemers- en beroepsverenigingen in de zorg.

Resultaten in de zorg

Via zorgtafels en een zorgconferentie hebben we bewerkstelligd dat 44 partijen het Zorgmanifest ondertekenden. In verschillende domeinen zijn vervolgens sectorgroepen gevormd of versterkt, met eigen plannen voor de aanpak. Het gaat om onder meer de ziekenhuiszorg, gehandicaptenzorg, geestelijke gezondheidszorg, huisartsenzorg en paramedische zorg. Inmiddels coördineren een aantal ondertekenaars het bovensectoraal netwerk Zorgmanifest, waar ook de kerngroep nu onder valt.

Voor de toekomst

De zorg heeft hoopgevende stappen gezet, maar staat toch nog aan het begin van de benodigde cultuurverandering. Daarom adviseer ik de sector te blijven ondersteunen. Stop niet – juist nu – de taak van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd op dit vlak (Aanbeveling 3). Ik maak mij zorgen dat zonder steun dit initiatief stilvalt.

2.3 Het maatschappelijk gesprek

Het allerbelangrijkst van mijn taak om een cultuurverandering te bewerkstelligen, vond ik het aanjagen van het maatschappelijk gesprek.

Het is verleidelijk om het maatschappelijk gesprek te verengen tot het gesprek dat op tv en sociale media tot ons komt. Dat gesprek is zeker nuttig, omdat het een gezamenlijke focus geeft. Ik wilde er daarom ook aan deelnemen en er richting aan geven. Bij optredens in de media vroeg ik mij steeds af wat ik kon toevoegen. Niet óók mijn oordeel geven over de meest recente misstand of misdraging, maar patronen uitlichten en aandacht vragen voor wat anders ondersneeuwde. Het belangrijkst voor mij waren hierin steeds de slachtoffers: het horen van hun stemmen en het erkennen van het leed dat hun was aangedaan.

Maar minstens zo belangrijk vind ik het dat het gesprek overal plaatsvindt, zichzelf voortstuwt, niet meer stopt. Dus heb ik het overal naartoe gebracht. Via goed gewaardeerde publiekscampagnes in samenwerking met het Actieprogramma onder de noemer 'Met elkaar trekken we de grens',[12] samen met studentenorganisaties[13] én de koning[14] in het studentenleven, in mijn podcast *Alles op Tafel* regionaal via regiobezoeken, en via meer dan 200 optredens, naast vele kleinschalige gesprekken, op allerlei plekken in het land.

Seksueel geweld vindt ook achter de voordeur veelvuldig plaats. Dit is bij uitstek onzichtbaar voor de omgeving, en moeilijk bespreekbaar te maken. Professionals in contactberoepen vangen vaak signalen op, maar weten niet zo goed wat ze hiermee kunnen.[15] In een designtraject met slachtoffers, naasten, hulpverleningsprofessionals en kappers hebben we hiervoor toolkit *De Luisterstoel*[16] ontworpen, die kappers handvatten geeft voor het signaleren van geweld in de intieme sfeer, en het gesprek erover te voeren met klanten.

Ik heb vanaf het begin mannen uit verschillende sectoren, organisaties en lagen van de samenleving geactiveerd om zich uit te spreken tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ik heb steeds willen benadrukken dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een probleem van de hele samenleving is, en dat mannen onderdeel van de oplossing zijn.

---

[12] Rijksoverheid (2023-2026). Met elkaar trekken we de grens.

[13] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2025). Regeringscommissaris en studentenorganisaties slaan handen ineen om studentenleven veilig te maken. 24 augustus 2023.

[14] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2025). Koning bezoekt bijeenkomst over aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag. 24 april 2025.

[15] Vermuë, P. C., van Gelder, N., van den Hurk, L., & Oertelt-Prigione, S. (2025). *The Role of Hairdressers in Detecting and Discussing Domestic Violence and Abuse with their Clients in the Netherlands.* Journal of Family Violence.

[16] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2026). De Luisterstoel: kleine gesprekken, groot verschil.

Resultaten in het maatschappelijk gesprek

Dit heeft geleid tot een netwerk van circa 300 mannen op sleutelposities, dat vorm kreeg in een serie mannencafés. Daarnaast heb ik als verbinder en aanjager bijgedragen aan publieke initiatieven als de bestuurderstafels van Emancipator, Orange the World, de Mannenmars en andere mannenbewegingen.

Tijdens regiobezoeken aan Utrecht, Gelderland, Rotterdam Rijnmond, Limburg, Groningen, Twente, IJsselland, Overijssel en Friesland organiseerde ik gesprekstafels met ervaringsdeskundigen, burgemeesters, bewoners, wijkmedewerkers, professionals uit de zorg- en strafrechtketen onderwijsvertegenwoordigers en meer. Hierbij deelde ik persoonlijke ervaringen van slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag rechtstreeks met bestuurders. In drie regio's leidde dit alles tot nieuwe of versterkte aanpakken. Ik bracht ook regio's bij elkaar, via een landelijke burgemeesterstafel over de veiligheid van vrouwen.

De Luisterstoel heeft op zeer veel belangstelling kunnen rekenen. Kappersbrancheverenigingen ANKO heeft zich bereid verklaard de Luisterstoel verder te ontwikkelen en verspreiden en een plek te geven in opleidingsmateriaal.

Iedereen kan slachtoffer worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar sommige groepen lopen er meer risico op. Factoren als gender, ras, klasse, seksualiteit, seksuele oriëntatie, beperking en leeftijd kunnen hierbij een rol spelen. Kennis hiervan is relevant voor een inclusief gesprek en goede steun- en hulpverlening. Ik heb met lhbtiq+-organisaties, activisten van kleur en begeleiders van nieuwkomers gesproken over risicofactoren voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en welke vormen het aanneemt in de verschillende gemeenschappen. Ook ben ik in gesprek gegaan met vertegenwoordigers van kerken en heb ik mij verdiept in dit type gedrag in religieuze gemeenschappen in Nederland. Daarnaast adviseerde ik de ministeries om meer te doen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag tegen lhbtiq+-groepen.

Een van mijn opdrachten was het zijn van een 'toegankelijk boegbeeld'. Vele burgers hebben mij en mijn bureau dan ook benaderd om hun verhaal te doen. Ik ben hen zeer erkentelijk: in alles wat ik heb gedaan, heb ik deze mensen en hun verhalen steeds betrokken. Bijvoorbeeld in kennissessies, in het vergaren van informatie voor adviezen, in evenementen en in mijn podcast *Alles op Tafel*[17]*.*

In die podcast wilde ik het moeilijke gesprek publiekelijk voeren. Persoonlijke verhalen waren steeds het startpunt, en met hulp van een mannelijke co-host en experts wilde ik laten zien hoe deze verhalen stonden voor structurele problemen. Onze 23 afleveringen bereikten 35000 streams, en via sociale media bereikten elementen uit de afleveringen honderdduizenden mensen.

Voor de toekomst

De basis voor lokale bewustwording en de aanpak voor seksueel grensoverschrijdend gedrag is gelegd. Verschillende andere initiatieven zijn ook met dit onderwerp bezig, zoals de bestuurderstafels van Emancipator, Actie Aletta, het programma Veilige Steden en *Wij eisen de nacht op*. Samen bieden zij een goede basis om het lokale gesprek over de veiligheid van vrouwen in de openbare ruimte de komende jaren verder te voeren. Lokale ervaringen en oplossingen kunnen beter worden gedeeld en versterkt als ook de samenwerking

[17] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2023-2026). Alles op tafel.

tussen gemeenten, zorg, strafrechtketen en onderwijs structureel wordt. Reserveer hiervoor daarom tijdens de lopende kabinetsperiode structurele middelen en regionale coördinatiecapaciteit.

Ik ben in gesprek met o.a. het netwerk van actieve mannen die betrokken zijn geraakt bij mijn werk en met de organisatie achter de mannenmars of en hoe zij zich willen organiseren. Mochten zij tot een meer geformaliseerd netwerk komen dan hoop ik dat er mogelijkheden zijn om hen te ondersteunen.

Mijn rol was steeds daar waar we een opening zagen een gebeurtenis te benutten om het gesprek te starten. Mogelijk kan in de vorm van een particulier initiatief hier in de toekomst invulling aan worden gegeven.

2.4 Onderwijs

De beste manier om een cultuurverandering op lange termijn te behouden, is om deze te verankeren in het onderwijs. Maar ook voor het hier en nu heeft aandacht voor seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen het onderwijs een grote urgentie. Jongeren en jongvolwassenen maken dit namelijk verreweg het vaakst mee.[18] Van meet af aan heb ik daarom in alle onderwijslagen beweging willen realiseren.

Resultaten in het onderwijs

Mijn advies voor het hoger onderwijs en de wetenschap leidde ertoe dat het aanpakken van seksueel grensoverschrijdend gedrag een pijler werd van het programma Integrale aanpak sociale veiligheid in het hoger onderwijs. Voor het mbo heb ik samen met de MBO Raad en vele mbo-instellingen een wegwijzer ontwikkeld waarmee instellingen hun aanpak kunnen versterken. Tijdens een conferentie en een tour langs zes mbo-instellingen in samenwerking met een mbo-kerngroep bracht ik bestuurders en medewerkers in gesprek over de ervaringen van meiden met seksueel grensoverschrijdend gedrag, op straat en tijdens stages. Deze tour met de wegwijzer begon bij zeven instellingen en loopt dit studiejaar door. Samen met de voorzitters van de PO-Raad en VO-raad heb ik zeven scholen bezocht. De uitkomsten daarvan zijn besproken met bestuurders uit hun achterban. In deze sectoren kan een gezamenlijke aanpak voorkomen dat ieder het wiel uitvindt.

Toekomst

In alle sectoren afzonderlijk zijn goede stappen gezet, maar is er ook nog genoeg te doen. Ik hoop dat de initiatieven die zijn ingezet, worden voortgezet. Daarnaast adviseer ik ook te zorgen voor meer samenhang in aanpak tussen de onderwijslagen (Aanbeveling 4). Het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn blijft een gewenst resultaat. Ik hoop dat het kabinet bereid is een blijvende kerngroep te faciliteren die mijn rol overneemt.

2.5 Hulpverlening en strafrecht

Het aantal meldingen van seksueel geweld bij hulpverleningsinstanties is de afgelopen jaren fors toegenomen. Dat is goed nieuws, want het betekent dat de drempel tot hulp zoeken lager werd. Het aantal meldingen zal, in ieder geval

[18] Centraal Bureau voor de Statistiek (2024). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag.*

voorlopig, blijven toenemen als de maatschappij bewuster wordt, omstanders alerter en slachtoffers (daardoor) eerder hulp zoeken.

Het kabinet vroeg mij hierop om advies over hoe de hulpverlening toekomstbestendig in te richten. De kern van mijn advies was dat de hulp laagdrempelig moet zijn, zodat deze voor een brede groep toegankelijk is.[19] Denk aan online hulp, lotgenotencontact en groepsvormen. Met dergelijke laagdrempelige interventies zijn veel slachtoffers geholpen, en blijft intensieve hulp ook (tijdig) beschikbaar voor wie het nodig heeft.

Dit geldt ook in het strafrecht: wie naar aangifte doet, doet dat vaak vanuit de wens toekomstige slachtoffers te voorkomen. Slachtoffers ervaren nu echter te vaak een strafproces dat hen niet erkent en mede daardoor leed toevoegt. Veel slachtoffers doen daarom überhaupt geen aangifte. Als daders straffeloos blijven, wordt echter de nieuwe maatschappelijke norm vastgelegd in de Wet Seksuele Misdrijven een wassen neus. Het is dus belangrijk voor slachtoffers en samenleving dat de gang naar de politie slachtoffer biedt wat zij zoeken: erkenning.

Resultaten bij hulpverleningsinstanties

Binnen het Actieprogramma werken de ministeries van VWS en JenV samen aan het zogeheten goed georganiseerd Landschap van meld-, steun- en hulppunten van seksueel geweld (hierna: Landschapstraject, zie Hoofdstuk 4). Mijn aanbevelingen worden meegenomen in de verdere beleidsontwikkeling tegen geweld tegen vrouwen.[20]

Toekomst

Het Landschapstraject is cruciaal voor het beter helpen van slachtoffers. Ik hoop in de toekomst nog wel een grotere rol voor laagdrempelige, opschaalbare vormen van hulp te zien (Aanbeveling 5). Voor het alsmaar toenemend aantal slachtoffers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag moet specifieke hulpverlening beschikbaar blijven. Hiervoor is voortdurende financiering van Offlimits noodzakelijk.[21]

Ook in het strafrecht moet fundamenteel worden nagedacht over hoe slachtoffers niet verder te beschadigen in het strafproces (Aanbeveling 6).

Ik hoop bovendien dat in het vervolg ministeries samen met maatschappelijke organisaties werken aan het vergroten van de kennis en het handelingsperspectief over de mechanismen die maken dat sommige groepen in de samenleving moeilijker bereikbaar, minder zichtbaar of minder goed beschermd zijn. De Europese richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld[22] verplicht lidstaten tot gerichte ondersteuning voor slachtoffers met intersectionele behoeften en risicogroepen (artikel 33). Dergelijk intersectioneel beleid staat nu echter nog in de kinderschoenen.

---

[19] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2024). *Advies over toekomstbestendige hulp na seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.*

[20] *Kamerstukken II* 2025/26, 34 843, nr. 133.

[21] Amendement VI-4 (*Kamerstukken II* 2026/2027, 37 020, nr. 4).

[22] Richtlijn (EU) 2024/1385 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

3. Aanbevelingen

Aanbeveling 1. Aan de minister van Werk en Participatie, zet de sectoraanpak voort.

1a Voortzetting sectoraanpak. Het kabinet koos dit jaar voor de sectoraanpak als alternatief voor een wettelijk verplichte gedragscode, die aanvankelijk onderdeel was van het Actieprogramma. Het is dus belangrijk dat er een partij is die deze aanpak afrondt na afloop van mijn mandaat. Geef de sectoraanpak een vaste plek, meerjarige financiering en voldoende capaciteit, zodat de veertien sectoren die nu al bezig zijn hun plannen kunnen waarmaken en nieuwe sectoren kunnen aansluiten. Uiteindelijk kunnen zo alle sectoren in Nederland worden ondersteund bij het maken van een eigen aanpak voor sociale veiligheid. Betrek de sociale partners daar actief bij, want via hen bereikt u werkgevers en werknemers tot in de kleinste bedrijven.

1b Beheer handreiking. Zoek een plek voor het onderhouden van de kennis uit de handreiking na 2026. Bij voorkeur de partij die ook de sectoraanpak voortzet, zodat kennis en praktijk bij elkaar blijven. Blijf het document, samen met de routekaart en de daaronder vallende instrumenten, actief onder de aandacht brengen.

Aanbeveling 2. Aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: ondersteun de sector in het tegengaan van seksueel grensoverschrijdend gedrag, en blijf hier toezicht op houden

2a. Een plan voor de zorg. Mijn advies is om de bewustwording en het handelingsperspectief van bestuurders van zorgorganisaties structureel te versterken. Zij moeten weten welke ondersteuning en randvoorwaarden nodig zijn voor effectief beleid. Laat de sectorgroepen en het netwerk Zorgmanifest hiervoor gezamenlijk een plan opstellen. Maak daarin concreet welke ondersteuning organisaties en bestuurders nodig hebben en hoe de betrokken partijen die organiseren. Maak hiervoor ook capaciteit en middelen beschikbaar.

2b Inspectie. Extern toezicht blijft nodig, omdat de drempel om seksueel grensoverschrijdend gedrag te melden voor slachtoffers nog altijd hoog is. De noodgedwongen afbouw van deze taak bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd baart mij daarom zorgen. Mijn advies is om deze taak alleen gefaseerd af te bouwen en pas wanneer de aanpak aantoonbaar en optimaal in de sectoren is verankerd.

Aanbeveling 3. Aan de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie: versterk de subsidieregeling voor de mannenalliantie door ook nieuwe initiatieven voor het verder brengen van de betrokkenheid van mannen te ondersteunen.

De subsidieregeling voor de beoogde mannenalliantie tegen gendergerelateerd geweld is inmiddels geopend. Mijn advies is om niet alleen deze alliantie de opdracht te geven om initiatieven en netwerken in de samenleving met elkaar te verbinden, maar ook om ruimte te bieden aan het stimuleren van nieuwe initiatieven die de maatschappelijke beweging versterken en laten groeien. Zo ontstaat een brede en diverse beweging die jongens en mannen stimuleert tot positief gedrag, met ruimte voor verschillende perspectieven en aanpakken.

Aanbeveling 4. Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: zorg dat de onderwijsraden samen afspraken maken over een doorlopende leerlijn

4a. Samenwerking tussen onderwijsraden. Ik heb de voorzitters van de onderwijsraden gevraagd om zich als ambassadeur in te zetten en afspraken te maken over een doorlopende lijn over sociale veiligheid en relationele en seksuele vorming, van basisschool tot universiteit. Ik adviseer u hierover een akkoord te sluiten met de onderwijsraden en samen met hen en het onderwijsveld één doorlopende lijn te ontwikkelen.

4b. Doortrekken van de zorgplicht sociale veiligheid. Iedere student heeft recht op een ondergrens van sociale veiligheid. Ik adviseer u de doorlopende lijn te ondersteunen door de zorgplicht in het funderend onderwijs uit te breiden naar middelbaar beroeps- en hoger onderwijs.

Aanbeveling 5. Aan de minister van Langdurige Zorg: betrek laagdrempelige, opschaalbare vormen van hulp in de herinrichting van het hulpverleningslandschap.

Het is belangrijk dat wie naar hulpverlening of politie stapt, ook gehoord en verder geholpen wordt. Niet voor ieder slachtoffer zal intensieve hulpverlening nodig of zelfs mogelijk zijn. Dat maakt de noodzaak om binnen uw traject *Goed Georganiseerd Landschap van Hulp-, Meld- en Steunpunten* te investeren in laagdrempelige vormen van ondersteuning des te groter. Dat Veilig Thuis recent heeft laten weten het werk niet meer aan te kunnen[23], onderstreept dit alleen maar.

Aanbeveling 6. Aan de minister van Justitie en Veiligheid: zorg voor erkenning van slachtoffers binnen het strafrecht.

Slachtoffers die zich bij de politie melden moeten niet verder beschadigd worden, maar juist erkenning krijgen. Anders komt het normstellend doel van het strafrecht in het geding. Dit is des te urgenter met de grote toename van online seksueel geweld en de verruiming van de strafbaarstellingen op dit gebied. Betrek ook meer partijen bij het begin van het aangifteproces.

4. Reflectie op het Actieprogramma

Mijn aanstelling was onderdeel van het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Ik werkte, naast mijn andere taken, dan ook intensief samen met het Actieprogramma. Dit deed ik met name in het opzetten van de verschillende campagnes (§ 2.3), de sectorale aanpak voor de werkvloer (§ 2.1) en bij de jaarlijkse conferentie van het Actieprogramma.

[23] Veilig Thuis (2026). Veilig Thuis luidt noodklok: "Zo kunnen we niet verder". 13 oktober 2026.

In dit hoofdstuk ga ik in op de resultaten van het Actieprogramma op verschillende terreinen en op mijn adviezen voor de toekomst.

Initiatieven uit en met de samenleving

Het Actieprogramma behelsde uiteraard meer dan genoemde activiteiten. Zeker via subsidies stelde het veel partijen in staat om waardevolle initiatieven te ontwikkelen die een bijdrage leveren aan de cultuurverandering. Om maar een paar voorbeelden te noemen: de subsidie aan GELIJKSPEL voor studentenworkshops, Emancipator voor mannenemancipatie, Fairspace voor omstanderstrainingen en de Veilige Kerk voor meer gesloten gemeenschappen. Ook waren er projecten gericht op seksueel geweld tegen kwetsbare groepen, zoals mensen met een beperking, mensen met een migratieachtergrond en lhbtiq+-personen. Verder zijn met dank aan het programma belangrijke materialen ontwikkeld, zoals de wegwijzer Seksualiteit online en de e-learning voor naasten van slachtoffers door het Centrum Seksueel Geweld.

Betere hulpverlening

Vanuit Actielijn 5 van het Actieprogramma hebben de ministeries van VWS en JenV met het traject goed georganiseerd Landschap van meld-, steun- en hulppunten van seksueel geweld een noodzakelijke impuls gegeven aan meer samenwerking tussen hulpverleningsinstanties en het organiseren van één gezamenlijke entree van alle betrokken instanties, en een gezamenlijke triage. Hierdoor kunnen slachtoffers makkelijker en sneller de hulp vinden die zij nodig hebben. Ik ben blij dat dit traject wordt voortgezet. Tegelijk hoop ik wel, in lijn met mijn eerdere advies[24], dat het beter beschikbaar maken van laagdrempelige en makkelijk opschaalbare vormen van hulp hier nadrukkelijker onderdeel van wordt.

Wet- en regelgeving

Ik heb geadviseerd over meerdere wetsvoorstellen (zie §6.2), doorgaans positief en met enkele suggesties voor verbetering. De meeste van deze voorstellen zijn nog geen wet. Dat komt vooral doordat wetgeving nu eenmaal een langere adem vergt dan het aantal jaren die voor het Actieprogramma stonden. Ik heb goede hoop dat de wetten er uiteindelijk wel komen.

Er zijn echter ook twee wetsvoorstellen die stil zijn komen te staan. Ik adviseer u om het besluit over het wetsvoorstel verplichte gedragscode te heroverwegen dan wel te zorgen voor de voortzetting van de sectoraanpak, waar een gedragscode een onderdeel van is. Ook adviseer ik u te zorgen voor een spoedige afronding van het initiatiefwetsvoorstel voor verplichte vertrouwenspersonen. Een deskundige vertrouwenspersoon en een gedragscode die richting geeft aan gedrag en cultuur zijn nodig om de veranderingen op de werkvloer blijvend te verankeren. Deze wetsvoorstellen waren juist hiervoor bedoeld.

De maatschappij betrekken

De essentie van het Actieprogramma, en ik denk de grootste impact ervan, was dat de overheid inzette op zoiets groots als een cultuurverandering, en dat vier ministeries daar intensief aan samenwerkten.

---

[24] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2024). *Advies over toekomstbestendige hulp na seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.*

Het was van meet af aan een veelzeggende keuze dat de regie van het Actieprogramma bij de ministeries van OCW en SZW terechtkwam. En dat terwijl tot dan toe het zwaartepunt van de aanpak van seksueel geweld bij de ministeries van VWS, voor hulpverlening, en JenV, voor het strafrecht, had gelegen. Dit illustreerde de omslag in denken: naar seksueel geweld als een diepgeworteld maatschappelijk probleem, dat vooral ín en mét de maatschappij moet worden aangepakt.

Ik hoop dan ook dat deze nog verse verandering beklijft, en niet verdwijnt en dat de ministeries van OCW en SZW in het vervolg van wat nu de aanpak van geweld tegen vrouwen wordt, net zo betrokken blijven. Daarbij is het belangrijk om u te realiseren dat de problematiek van seksueel geweld vaak in een bredere context wordt aangepakt dan die van fysieke veiligheid. Juist bij de sectoraanpak, het onderwijs en de zorg heb ik in overleg met betrokkenen gekozen voor een bredere aanpak van sociale veiligheid met seksueel grensoverschrijdend gedrag als zichtbaar aandachtspunt, omdat de activiteiten die binnen bedrijven en organisaties ondernomen worden ook voor andere vormen van grensoverschrijdend gedrag of discriminatie benut kunnen worden. Ik heb steeds aangegeven dat de grensgebieden van het Actieprogramma en mijn werkzaamheden als onafhankelijk regeringscommissaris enerzijds lagen op het gebied van huiselijk geweld, fysieke en mentale veiligheid van vrouwen en femicide en anderzijds op het bredere gebied van sociale veiligheid. In mijn ogen was juist deze combinatie zeer effectief. Daarnaast zijn er ook mannen en in het bijzonder lhbtiq+-mensen die te maken met seksueel grensoverschrijdend en seksueel geweld. De schaamte om hierover te spreken is nog groot. Ook daar zal de komende jaren aandacht voor moeten zijn.

De maatschappij betrekken, inclusief met campagnes, zou wat mij betreft wezenlijk onderdeel uit moeten maken van het Actieplan geweld tegen vrouwen, dat er, ook vanwege de Europese richtlijn, in 2029 moet liggen.

Samenwerking

De onderlinge samenwerking tussen ministeries was cruciaal voor het succes van het Actieprogramma. Interdepartementale samenwerking kan verzanden in partijen die ieder hun deelbelang behartigen, waarbij het collectief het onderspit delft. Dit heeft het Actieprogramma zeker doorbroken. Beleidsmedewerkers werkten intensief met elkaar samen over departementen heen, en kwamen zo tot breed gedragen initiatieven. Politiek eigenaarschap is hierbij onontbeerlijk. Het Actieprogramma liep op zijn best toen bewindspersonen hier prioriteit aan gaven.

Het ministerie van VWS zag zich in verband met capaciteitsproblemen genoodzaakt om zich in de laatste fase terug te trekken uit het Actieprogramma. trok zich halverwege terug uit het Actieprogramma. Onder druk van de Europese richtlijn,[25] moest juist op dat moment een integrale aanpak van geweld tegen vrouwen worden ingericht. Ik hoop dat ondanks het vertrek van VWS zijn de lessen uit het Actieprogramma goed zijn meegenomen.

Ik heb naast de aandacht die ik heb gevraagd voor de samenhang met het thema sociale veiligheid in brede zin, meermalen geadviseerd om gendergerelateerd geweld effectief en integraal aan te pakken.[26] Mijn inzet was een integrale aanpak

[25] Richtlijn (EU) 2024/1385 van het Europees Parlement en de Raad van 14 mei 2024 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.
[26] Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (2025). Advies over implementatie EU-richtlijn geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

over alle vormen van geweld tegen vrouwen, en gericht op zo vroeg mogelijk ingrijpen. Om deze aanpak effectief te maken, adviseerde ik één bewindspersoon verantwoordelijk te maken voor het geheel, de uitvoering van de aanpak te laten aansturen door een topambtenaar en daarnaast een externe aanjager en verbinder in te richten die zou zorgen voor de verbinding met de samenleving en over de voortgang van de aanpak zou rapporteren en adviseren. Ik adviseerde ook het Actieprogramma als basis te nemen, en dat uit te breiden naar alle vormen van gendergerelateerd geweld.

Interdepartementale samenwerking blijft cruciaal, en ik ben blij dat er, conform mijn advies, een Nationaal Coördinator is aangesteld om een integrale aanpak voor geweld tegen vrouwen te ontwikkelen, en daarbinnen uitdrukkelijk die samenwerking te bevorderen. Dat is belangrijk. Mijn vrees is echter dat zonder heldere afspraken tussen ministeries over de scope van de samenwerking en het mandaat van de coördinator, weinig snelle verbetering te verwachten is.

De rol van externe aanjager, vergelijkbaar met mijn rol, is echter niet opnieuw ingevuld: de Nationaal Coördinator heeft nu niet de taak aan maatschappelijke cultuurverandering te werken. Dat kan ook niet: ik had het geluk om vierenhalf jaar lang te beschikken over een bureau met voldoende medewerkers om over de volle breedte van mijn mandaat actie in te kunnen zetten. Een integrale aanpak is noodzakelijk, maar kan alleen slagen als er mensen en partijen zijn die daadwerkelijk vanuit het geheel kunnen werken, het hele terrein overzien, maatregelen in samenhang kunnen ontwerpen en in contact staan met de vele partijen in het veld. Zo niet, dan dreigt een minimalistische, versnipperde aanpak – waar het probleem niet fundamenteel mee geadresseerd wordt.

5. Maak een integrale en genderspecifieke aanpak en betrek de samenleving hierbij

De afgelopen jaren is er echt iets veranderd in onze samenleving. Meer mensen zien dat seksisme, seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld een probleem zijn, spreken zich hierover uit, beseffen dat zij onderdeel van de oplossing kunnen zijn. Ook laten mensen die seksueel geweld hebben meegemaakt, en daardoor vaak al veel verloren hebben, hun stem steeds meer horen. Zij riskeren hierbij helaas nog steeds veel, maar doen dit omdat ze hopen dat de samenleving er beter van wordt. Dat zijn prachtige ontwikkelingen, waar u en ik trots op mogen zijn. We hebben oog gekregen voor de mechanismen die gelden bij de piramide van geweld.[27] We hebben geleerd dat alleen met een structurele aanpak van de onderkant van de piramide, de geweldsvormen aan de bovenkant van de piramide effectief bestreden kunnen worden.

Tot slot

Nu mijn mandaat eindigt, vraag ik u zich met volle overtuiging in te blijven zetten voor dit thema. Ik hoop op een hoge ambitie, een groot gevoel van urgentie en dat er over de grenzen van departementen en over de definitie van verschillende vormen van geweld heen een integrale en heldere aanpak wordt opgezet. Een aanpak die zich richt op onderliggende oorzaken in de samenleving en op het voorkómen van geweld door een duurzame verandering van diezelfde samenleving.

---

[27] Act4Respect, Rutgers & Atria (2025). *De Piramide van geweld: Hoe een denigrerende opmerking tot gendergerelateerd geweld kan leiden en wat je daar aan kan doen.*

De afgelopen weken heb ik kunnen merken dat velen verrast, bezorgd en soms bedroefd hebben gereageerd op het einde van mijn mandaat en het vertrek van mijn team. Zoals u weet, heb ik een aantal pogingen gedaan u en de Tweede Kamer er attent op te maken dat er nog steeds veel behoefte is aan een boegbeeld dat verbinding kan brengen tussen de hier boven beschreven activiteiten en organisaties. Iemand die onvermoeibaar blijft aanjagen. Het was een diepe wens van mij dat ik mijn sterke team had kunnen overdragen aan iemand van een jongere generatie. Soms moet er wat te wensen overblijven.

Met zeer veel dankbaarheid kijk ik terug op de afgelopen jaren waarin ik samen met mijn team met veel passie invulling heb mogen geven aan deze unieke positie, ook wereldwijd, als onafhankelijk regeringscommissaris.

Ik wil u en het kabinet graag bedanken voor het mogelijk maken hiervan en voor de ondersteuning die ik hierbij heb gekregen. Ik kijk terug op een prettige en effectieve samenwerking met u, het kabinet en uw voorgangers; de ambtenaren van het Nationaal Actieprogramma aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en de top van de betrokken departementen. Ik heb deze samenwerking zeer gewaardeerd.

Ook dank ik alle samenwerkingspartners en de vele ervaringsdeskundigen die zo moedig waren hun verhaal te delen. Zonder hun bijdrage en inzichten waren we niet zover gekomen.

Het vervolg is nu aan het kabinet en uiteraard aan u. Ik hoop en vertrouw erop dat u slachtoffers hoort, zich uitspreekt, de samenleving blijft betrekken en bewegen, en dat u hierbij intensief samenwerkt en iets op het spel durft te zetten.

De Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld,

Mariëtte Hamer

6. Bijlagen: Wat ik heb gemaakt

In deze bijlage treft u een overzicht aan van de door mij opgeleverde producten. In §6.1 vindt u alle adviezen, in paragraaf §6.2 de overige producten en coproducties.

6.1 Adviezen

datum	Onderwerp	adressant	Kernboodschap
1-dec-26	Advies deskundigheid, onafhankelijkheid en faciliteiten vertrouwenspersonen	minister van Werk en Participatie	Vertrouwenspersonen zijn een spil van de aanpak op de werkvloer, maar er moet meer gedaan worden om ze hierop voldoende toe te rusten.
7-sep-26	Consultatiereactie Wetsvoorstel strafbaarstelling psychisch geweld	minister van Justitie en Veiligheid	Wetsvoorstel is belangrijk, in de implementatie deskundigheid van professionals en samenhang met andere vormen van geweld tegen vrouwen vergroten.
2-jul-26	Position paper over de manosphere	vaste Kamercommissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Adresseer de manosphere niet geïsoleerd maar binnen een sterk preventieve aanpak van geweld tegen vrouwen en mannen.
15-jun-25	Reflectie definitieve conceptkerndoelen voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs	staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie	Pas de kerndoelen aan met meer expliciete aandacht voor onderliggende genderpatronen en online vormen van sgog en pas het woord geslacht aan naar gender.
28-mei-26	Advies over veilig onderzoek naar meldingen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag	minister van Justitie en Veiligheid	De kwaliteit, zorgvuldigheid en onafhankelijkheid van onderzoek naar meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag moet beter.
21-jan-26	Advies over wetsvoorstel integere sport	staatssecretaris voor Jeugd, Preventie en Sport	Extra stappen zijn nodig om Integere Sport Nederland duurzaam succesvol te maken.
14-nov-25	Advies implementatie EU-richtlijn geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld	staatssecretaris Justitie en Veiligheid en staatssecretaris Langdurige en Maatschappelijke Zorg	De richtlijn is een enorme kans om de aanpak van geweld tegen vrouwen te verbeteren, maar die kans wordt met het implementatievoorstel niet gegrepen.
10-jul-25	Advies burgerschapsonderwijs op mbo	minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Geef seksueel grensoverschrijdend gedrag en de machts- en genderpatronen die hieronder liggen een prominente rol in het nieuwe burgerschapsonderwijs.
15-apr-25	Advies verplichtstelling gedragscodes in organisaties	staatssecretaris Participatie en Integratie	Wetsvoorstel moet ook gelden voor kleine bedrijven.
15-apr-25	Reflectiebrief bij voortgangsrapportage Nationaal Actieprogramma aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld	staatssecretaris Funderend Onderwijs en Emancipatie en staatssecretaris Participatie en Integratie	Een aanpak kan alleen effectief zijn als hij diep ingesleten patronen in de samenleving adresseert.
27-nov-24	Derde advies over sociale veiligheid bij de Nederlandse Publieke Omroep	minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	NPO en omroepen hebben nog veel werk te doen om sociale veiligheid te vergroten.

23-okt-24	Advies over toekomstbestendige hulpverlening bij toename in meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag	staatssecretaris voor Langdurige en Maatschappelijke Zorg en staatssecretaris voor Rechtsbescherming	Meer laagdrempelig hulpaanbod en samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties is nodig.
24-jun-24	Advies naar aanleiding van het rapport van de Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen	staatssecretaris Cultuur en Media	Omroepen moeten met urgentie verder werken aan plannen voor sociale veiligheid, en daar de ruimte voor krijgen.
27-mrt-24	Advies over de aanpak NPO voor sociale veiligheid	staatssecretaris Cultuur en Media	De plannen voor sociale veiligheid zijn hoopgevend maar moeten concreter en het succes ervan ligt in handen van de omroepen.
19-mrt-24	Reflectiebrief	minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Samenwerking tussen vier ministeries en maatschappelijke partijen begint vruchten af te werpen.
29-feb-24	Advies seksueel grensoverschrijdend gedrag in penitentiaire inrichtingen voor vrouwen	minister voor Rechtsbescherming en directeur-generaal Dienst Justitiële Inrichtingen	Werk aan een aanspreekcultuur, verklein de afhankelijkheid van gedetineerden en verlaag drempels tot melden.
24-jan-24	Advies over aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag in hoger onderwijs en wetenschap	minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Hoger onderwijs is cruciaal in het inzetten van de cultuurverandering.
14-apr-23	Advies over meldpunt voor de cultuur-, creatieve en mediasector Mores	staatssecretaris Cultuur en Media	Een nieuwe organisatiestructuur en verdere professionalisering meldpunt Mores is nodig.
17-jan-23	Advies over initiatiefwetsvoorstel verplichtstelling vertrouwenspersonen	Tweede Kamer	Stel vertrouwenspersonen in ieder bedrijf verplicht en professionaliseer en faciliteer de functie met aanvullende regelgeving.
13-jan-23	Reflectiebrief op Nationaal Actieprogramma aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld	Tweede Kamer	Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag vraagt inzet van de hele samenleving.
27-jun-22	Reflectie op contouren Nationaal Actieprogramma aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld	Tweede Kamer	Inzetten op cultuurverandering is noodzakelijk om seksueel grensoverschrijdend gedrag terug te dringen.

6.2 Overige producten

datum	Product	partners	Doel
doorlopend	podcast Alles op Tafel		Het gesprek openbreken en voorleven.
01-apr-26	Luisterstoel		Kappers helpen signalen van onveilige situaties te herkennen.
05-mrt-26	Visiedocument over hoe Nederland moet voldoen aan de Europese richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld		Kabinet moet blijven inzetten op cultuurverandering om geweld tegen vrouwen te voorkomen.
26-sep-25	Wegwijzer Wensen en Grenzen - Het mbo als voorwaartse kracht richting een respectvolle samenleving	MBO-raad	Richting geven aan de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het mbo.
11-apr-25	Tool handreiking		De handreiking toegankelijk maken voor kleine werkgevers.
04-jun-25	Zorgmanifest: een commitment vanuit het hart van de zorg	44 beroeps-, branche- en cliëntverenigingen uit verschillende zorgdomeinen.	Verschillende zorgdomeinen committeren zich gezamenlijk aan een cultuurverandering om seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen.
13-mrt-24	Handreiking cultuurverandering op de werkvloer		Werkgevers helpen seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen door een cultuurverandering in te zetten.
24-aug-23	Studentenpact seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld	ISO, LSVb, JOBmbo, LKvV, NJR, Lieve Mark	Een actiegerichte aanpak van studenten voor positieve seksualiteit in het studentenleven.
17-mei-23	Handreiking Meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag		Werkgevers helpen meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag goed op te volgen.
06-dec-22	Impactoverzicht		Aard, omvang en impact van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld zichtbaar maken.